

...amb M. DOLORS SOLÉ VILANOVA

M. Dolors Solé Vilanova fou professora d'anglès des de 1972 fins a 1986 a l'Escola Oficial d'Idiomes Barcelona-Drassanes.

És coautora de material publicat per a l'ensenyament de l'anglès a adults (Editorial Longman) i del diccionari *Word Selector anglès-català* (Diccionari temàtic de l'anglès contemporani) publicat per *Cambridge University Press*, el 1995.

Fou professora visitant del programa A.L.P.S. (Acquiring Language Production Skills) del *International Department* de la Universitat de Portland State (Oregon-USA) en diverses ocasions entre 1981 i 1988.

Des de 1986 és directora del Centre de Recursos de Llengües Estrangeres del Departament d'Educació, servei responsable del disseny i coordinació de projectes d'innovació en el camp de l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües estrangeres.

Va ser coordinadora del taller 6/2003 *Good practice in setting up, running and expanding Language Resource Centres*, organitzat pel ECML (European

Centre for Modern Languages) del Consell d'Europa, a Graz el juny del 2003.

També és coordinadora de l'equip d'experts responsable d'estudis sobre el rendiment en anglès dels alumnes del sistema educatiu reglat.

Per començar, abordem la qüestió dels objectius de l'aprenentatge d'una llengua estrangera. En la societat del coneixement i de la informació, dominar una o més llengües és indispensable per a la inserció laboral. L'ensenyament de les llengües estrangeres respon actualment a aquesta necessitat?

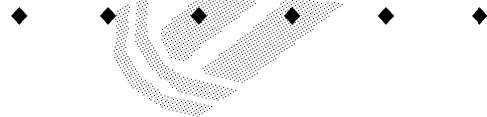
Si parlem d'inserció laboral, vol dir que em pregunteu pels nivells educatius professionalitzadors, és a dir, FP i estudis universitaris.

Bé, anem per parts. El currículum de l'ensenyament obligatori està orientat a la consecució de competències comunicatives bàsiques, que formen part de la formació integral de l'individu, i en el cas de l'ensenyament post obligatori (batxillerat) els objectius no tenen com a fita la inserció laboral, sinó capacitar els alumnes perquè assoleixin un nivell de competències en la llengua que els permeti ser-ne usuaris independents i autònoms.

En la Formació Professional l'orientació de l'ensenyament de llengües, pel que fa als currículums i a les orientacions didàctiques que se'n desprenen, sí que està orientat a atendre aquesta necessitat. El que passa és que són molt poques les branques que tenen llengua estrangera com a part del currículum, i això fa que no tots els que es graduen de tots els cicles formatius tinguin un nivell de competència comunicativa adient que els permeti respondre a les necessitats en aquest camp del mercat laboral.

Quant als estudiants universitaris, el model universitari vigent al nostre país no exigeix un nivell de coneixements en llengua estrangera per obtenir el grau de diplomaturat o llicenciat. És més, en el cas de les llicenciatures i diplomatures que capaciten per esdevenir especialistes en una llengua estrangera, no hi ha l'obligatorietat de passar un curs en un país on es parli la llengua de la qual esdevindran especialistes, com passa en molts altres països europeus.

A més d'aquest objectiu utilitari, el coneixement de llengües estrangeres a l'escola ha de ser també

una porta cap a altres cultures, o sigui, la comprensió de l'altre, la seva forma de pensar i de comportar-se. Com es poden treballar aquests aspectes a la classe de la llengua estrangera?

No crec que cap nivell del currículum plantegi el coneixement d'altres llengües com a objectiu utilitari només, sinó que hi ha una visió global del que és una llengua i el que representa, i que l'aprenent/usuari de la llengua, a la vegada que l'aprèn usant-la, accedeix a la cultura que s'expressa en aquesta llengua, i aquest aprenentatge contribueix al desenvolupament integral de la seva personalitat. En el desplegament del currículum hi ha un bloc específic referent a actituds, valors i normes implícits en l'aprenentatge d'una llengua estrangera (desenvolupament d'actituds positives vers l'aprenentatge de llengües diferents a la pròpia, valoració dels trets culturals diferencials i els propis, etc.).

Acabem amb l'apartat d'objectius. Es diu que aprendre una llengua estrangera és aprendre a comunicar en una altra llengua, però també és aprendre a reflexionar sobre la llengua estrangera, el seu funcionament i la seva estructura. Són altres pistes que ajuden al desenvolupament intel·lectual de l'alumne. Aquest aspecte, en l'ensenyament d'una llengua estrangera, sabem que no es té gaire en compte. Quines raons donaries per a aquesta disjunció?

Certament, aprendre una llengua estrangera no només és ampliar la competència lingüística, sinó la competència general d'un individu perquè contribueix també a la formació d'actituds positives vers la cultura que s'expressa en llengües diferents i facilita la reflexió sobre la pròpia.

El currículum de la LOGSE ho té en compte, i la disfunció es pot produir per un interès per centrar-se exclusivament en les competències lingüístiques i no tenir en compte que aquestes formen part d'un tot que es diu competències generals de l'aprenent i usuari d'una llengua, que inclouen els sabers, les habilitats, saber fer, saber ser i saber aprendre.

La reflexió sobre la llengua és una activitat que cal dur a terme al llarg de tot l'itinerari educatiu sempre en funció del grau evolutiu de l'alumnat de cada nivell.

No serà potser que voler parlar com més aviat millor en una llengua estrangera va en contra la pròpia reflexió sobre la llengua, una reflexió que requereix temps i canvis en la forma de pensar?

Voler expressar-se al més aviat possible en una

llengua estrangera és perfectament legítim i desitjable, sempre que ajustem les expectatives a l'edat i capacitats dels alumnes, i implica una motivació per part de l'aprenent. El que cal és orientar aquesta motivació tenint en compte el que hem dit en la resposta anterior.

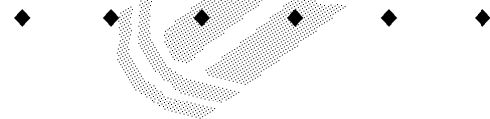
Aquí a Catalunya hi ha hagut experiències en l'educació primària d'ensenyament d'una llengua estrangera a través d'assignatures del currículum. En quina situació es troba actualment aquest tipus d'ensenyament?

Efectivament, als anys 90 i fins que es va generalitzar la reforma (LOGSE) hi havia a Catalunya un nombre significatiu d'escoles d'ensenyament primari que introduïen l'aprenentatge del francès mitjançant l'àrea de plàstica, amb el benentès que la llengua estrangera en aquest cas s'utilitzava per fer coses i la proximitat del francès respecte al català o castellà la feia prou transparent com perquè, degudament seqüenciats i organitzats els continguts, l'accés a la comprensió fos relativament fàcil per als alumnes aprenents de la nova llengua.

Des del 1999 i mitjançant les convocatòries públiques del projecte *Orator*, els centres d'educació d'ensenyament secundari de Catalunya interessats a impartir àrees o blocs de continguts curriculars d'àrees no lingüístiques en llengua estrangera es poden presentar a aquesta modalitat dels projectes d'innovació, i és una línia que es continuarà impulsant.

A l'ensenyament primari, aquesta línia, de manera més tímida, també existeix des de 1999, i des d'aquest any s'han reprès iniciatives variades, encoratjades pel Departament d'Educació, basades en l'experiència anterior. En la convocatòria pública de projectes d'innovació es preveuen diverses modalitats, una de les quals és la implementació de continguts curriculars d'àrees no lingüístiques en llengua estrangera al tercer cicle de l'educació primària (blocs de continguts d'àrees com coneixement del medi social i natural, treball a partir d'eixos transversals o tallers monogràfics). En la mateixa línia el Departament ha inclòs una nova modalitat en la convocatòria de llicències d'estudi que preveu l'estada del mestre/a en una escola anglesa d'educació primària per desenvolupar un projecte sobre continguts curriculars d'àrees no lingüístiques, vehiculats en anglès a implementar en el seu centre de destí.

Al finalitzar els estudis secundaris, l'alumne pot mantenir difícilment una conversa en llengua estrangera. Sembla que els anys d'estudi siguin una

continua iniciació. A què es deu aquesta situació: falta d'hores de classe, programes repetitius, preparació feble del professorat, poca motivació de l'alumnat, exigència desdibuixada, excés de classes teòriques, manca d'interès institucional...? Com creus que es podria pal·liar aquesta mancança?

Aquí ens hauríem de posar d'acord sobre de quin tipus de conversa parlem i en quin context. Sens dubte, es pot millorar la competència comunicativa a nivell oral dels alumnes si tenim en compte aquells factors que la recerca i l'experiència ens diuen que estan directament relacionats amb un aprenentatge efectiu de la llengua en el context escolar, com ara:

- L'augment del nombre d'hores de contacte amb la llengua (la llengua només s'aprèn quan s'usa i quan s'usa en contextos variats i a partir d'un input ric i significatiu).
- L'ampliació de contextos d'ús, és a dir, mitjançant el treball per projectes que impliquin accés a un input ric i variat, o mitjançant l'ensenyament de blocs de contingut d'altres àrees a través de la llengua estrangera.
- L'increment de les oportunitats de produir llengua oral a l'aula i de treballar aquesta destresa amb tot el que implica, com ara treballar en grups reduïts i fer propostes organitzatives que ho permetin.
- L'ús del potencial de les TIC per fomentar el desenvolupament de projectes col·laboratius amb parlants nadius o amb aprenents de la mateixa llengua.
- El foment d'activitats fora de l'aula que ampliïn el contacte amb la llengua.

Les TIC són una gran ajuda en aquest camp i la disposició dels joves vers la comunicació i les ganes de viatjar i conèixer són un altre aliat a tenir en compte.

Un fet particular en l'ensenyament de llengües estrangeres és la presència de les acadèmies d'idiomes. Són aquestes acadèmies el reflex d'un dèficit d'aprenentatge, des de la primària a la universitat?

Les acadèmies ofereixen un servei per al qual hi ha demanda. La demanda pot ser per atendre necessitats noves (laborals, de lleure, d'interès cultural), per cobrir dèficits d'aprenentatge (aprenentatge insuficient durant l'escolarització) o per aprendre llengües no estudiades durant l'escolarització. De totes maneres, la demanda és cada vegada més per a nivells intermedis i alts i per a finalitats específiques quan es tracta de l'anglès.

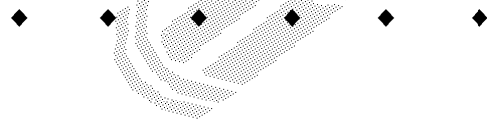
Parlem de metodologia. L'ensenyament de les llengües estrangeres té com a finalitat saber comunicar en una altra llengua. Creus que l'enfocament comunicatiu s'utilitza a les aules seguint els principis didàctics que el determinen?

A banda de les dificultats reals amb què es troben els professors, principalment els del sector públic, per complir la seva tasca (massificació, diversitat molt més gran que mai d'alumnat...), sembla que on es produeix un dèficit més gran de competència lingüística és en les àrees de producció (expressió oral i escrita) i interacció (oral i escrita). Possiblement els principis didàctics que conformen l'enfocament comunicatiu requereixen unes condicions a l'aula que no sempre es donen, així com una formació inicial i continuada més ajustada a la tasca docent d'un professor/a de llengües actual.

Si continuem amb la metodologia, l'enfocament comunicatiu, que dona preferència a la part oral de la llengua, requereix una profunda competència del professorat en aquest camp. Però la seva competència en la llengua és sobretot escrita. Com es pot solucionar aquesta paradoxa tenint en compte, a més a més, que alumnes i pares estan convençuts que la part important de la llengua és l'oral? S'han posat i es posen els mitjans necessaris (cursos, jornades, congressos...) per donar una solució reflexiva i pràctica a aquesta situació?

Aquí em sap greu, però apuntaré una mancança de les nostres titulacions universitàries d'especialistes en llengües. Si, com recull el nostre currículum i com ho percep la societat, el domini de la producció i interacció oral és un component molt important, com és que la

formació inicial dels futurs especialistes no preveu mecanismes per garantir-ho, com ara l'obligatorietat d'una estada llarga en el país on es parla la llengua de la qual es vol esdevenir especialista?

El Departament d'Educació fa un gran esforç d'actualització professional en aquest camp mitjançant beques i cursos, la qual cosa és el que correspon si es vol disposar de professionals amb permanent actualització, però no es pot suplir un dèficit de formació inicial.

L'interès renovat per l'aprenentatge d'una gramàtica més aviat tradicional pot provocar un retrocés de l'aprenentatge de la llengua basat en els actes de parla. No serà que de tant voler que l'alumne s'expressi en la llengua estrangera s'ha deixat de banda l'aspecte formal, és a dir, el respecte per l'entonació i la pronunciació, les estructures gramaticals o el vocabulari adequat, i ara ens hem adonat que parlar és una cosa i parlar bé es una altra?

Si pensem que els objectius d'aprenentatge d'una llengua estan orientats a la comunicació en aquesta llengua, els elements formals no hi poden faltar; altrament la comunicació no es produirà, perquè l'interlocutor no entendrà el que se li intenta comunicar, s'ha de trobar l'equilibri necessari entre el contingut i la forma.

I per acabar amb la metodologia, encara existeixen dubtes sobre el paper que pot jugar la llengua materna en l'ensenyament d'una llengua estrangera. La llengua materna és un element que estructura el procés d'aprenentatge. L'ús de la traducció o la referència a la llengua materna pot ser un element dinàmic dins l'aprenentatge d'una llengua estrangera?

Crec que en didàctica i en adquisició de llengües no hi ha d'haver tabús. Segons l'edat de l'alumne, la complexitat o la naturalesa de la tasca a realitzar, la necessitat d'economitzar el temps disponible, l'activitat que es duu a terme, etc., recórrer a la llengua materna pot ser no només necessari sinó beneficiós.

Les TIC formen part de l'educació actual. Com poden ajudar a l'ensenyament i aprenentatge d'una llengua estrangera des de les TIC? Mestres i alumnes estan preparats per utilitzar-les a classe o fora?

Hauria de ser així. El currículum LOGSE del 1992 (encara vigent) estableix que les TIC són un recurs que cal integrar significativament en totes les àrees.

L'abast de la vàlua afegida que aquestes eines

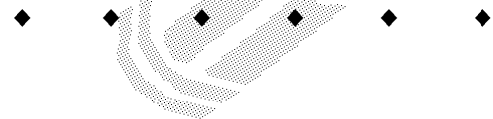
suposen en l'ensenyament i aprenentatge de llengües estrangeres no és fàcil de resumir, i va des del foment de l'aprenentatge autònom fins a les eines d'ajut a la producció escrita, o a materials de suport, a presentacions orals, intercanvi d'informació amb parlants/aprenents de la llengua meta, la qual cosa dóna significat a la producció escrita i motiva vers la correcció lingüística. A més, permet l'accés a material autèntic, és a dir, no manipulat amb finalitats educatives, i a varietat de recursos i material complementari i de referència. Evidentment, tot aquest ventall de possibilitats requereix noves estratègies per al tractament de la informació.

Malgrat el temps que fa que els centres públics estan equipats amb ordinadors i connexions a internet, l'ús significatiu de les TIC en l'ensenyament de la llengua estrangera a l'aula no és majoritari i encara es considera una activitat innovadora. Fora de l'aula, i a nivell personal, sens dubte tant el professorat com l'alumnat estan preparats per utilitzar les TIC.

Parlem de l'alumne com a persona. Té les seves emocions, sentiments, reaccions, etc. i la llengua és, a més d'un mitjà de comunicació, el vehicle privilegiat de l'expressió personal. Com podem introduir a l'aula aquesta dimensió en l'ús d'una llengua estrangera?

Adoptant un enfocament orientat a l'acció com fa el MARC (*Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. 2003), "Un ensenyament de la llengua estrangera orientat a l'acció considera els usuaris i aprenents de llengües principalment com a agents socials, és a dir, com a membres d'una societat que tenen unes tasques a complir (que no estan només relacionades amb el llenguatge) en unes circumstàncies i en un entorn determinats, i en un camp d'acció concret. Els actes de parla formen part d'un context social més ampli que és l'únic capaç de donar-los una significació completa. L'enfocament basat en l'acció té en compte els recursos cognitius, emocionals i volitius, i tot el ventall complet de capacitats específiques que els individus apliquen com a agents socials" (pàg. 27).

Quant al tema de l'ensenyament precoç, tothom està d'acord a dir que el nen posseeix una plasticitat auditiva que li permet dominar els diferents fenòmens d'una llengua. Però sembla que es repeteix aquesta frase sense entendre bé tot el seu abast, perquè si no, què esperem per fer *aprendre* realment diverses llengües?

Aquest és un tema en què tothom té formada una opinió basada en l'experiència del nen/a que aprèn en un context natural o d'immersió social o escolar molt ric. Aquesta realitat es creu extrapolable al que passa en un context d'aprenentatge escolar normal, i no és així.

Ara per ara, no es disposa d'estudis concloents que verifiquin únicament la variable "edat molt precoç" com a garantia d'un aprenentatge més efectiu de la llengua estrangera, excepte en situacions d'immersió social continuada o aprenentatge natural.

No obstant això, cal aprofitar la facilitat que té l'alumnat d'aquesta edat per pronunciar sons nous, reproduir l'accent, l'entonació i el ritme de la nova llengua. A més, l'alumnat que inicia la llengua estrangera en edats primerenques té una actitud molt positiva vers l'aprenentatge, i es mostra segur i desinhibit en situacions d'interacció oral.

En un context escolar no s'han de considerar només criteris de rendibilitat lingüística, sinó també aquells que tenen en compte l'estímul d'actituds positives vers les diferents llengües i cultures.

Va haver-hi durant uns anys un interès per l'ensenyament precoç de la llengua estrangera per part de les institucions. Com està la situació actualment?

A veure, precoç és un terme relatiu, no vol dir el mateix a tot arreu. Bé, sí que vol dir el mateix, però un aprenentatge precoç es tradueix en un aprenentatge a diferents edats en diferents països.

Quan a Catalunya es va començar a experimentar en l'ensenyament precoç, (finals dels 80 i inicis dels 90) precoç volia dir als 8 anys.

A partir de la generalització de la LOGSE, precoç va passar a significar qualsevol edat anterior a 8 anys.

Encara avui en dia, hi ha països on l'obligatorietat de la llengua estrangera comença als 11 anys i precoç és qualsevol edat anterior.

Per a nosaltres, des d'aquest curs, precoç vol dir educació infantil.

Dins de la polèmica sobre els avantatges i inconvenients d'un ensenyament precoç de la llengua estrangera, quina és la teva reflexió al respecte?

La meva reflexió, primer és de *prioritats*, és a dir, on cal que posem l'accent. No seria potser millor treballar la llengua pròpia a fons perquè els aprenentatges posteriors s'assoleixin millor des d'una bona base?

La segona reflexió és de *qualitat*. Si ho fem, fem-ho bé i fem-ho significatiu per als aprenents d'aquesta

edat, i a la vegada modifiquem la seqüenciació d'aprenentatges posteriors perquè estigui tot molt ben engranat i representi un continuïum.

La tercera fa referència a la *qualificació professional* necessària per generalitzar una introducció avançada a tot l'ensenyament infantil de Catalunya. Es requeriria un perfil de parvulista bilingüe o amb una competència molt elevada per poder fer en llengua estrangera les activitats pròpies de l'aprenentatge d'aquesta edat.

El mestre esdevé un element cultural de primer ordre en els infants. Segons el que hem dit, però, pot ser professor de llengua estrangera una persona que no ha anat mai a l'estranger i que no ha viscut mai la cultura del país de la llengua que ensenya?

Que no hagi estat mai al país i no hagi viscut la seva cultura "en viu i en directe" és estrany, però es pot donar el cas. Ara, el que no s'hauria de permetre és que ho pugui ser algú que no conegui ni s'hagi interessat mai per la cultura del país de la llengua que ensenya.

Com a professional molt implicada en l'elaboració del document *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*, quines implicacions té aquest document en un futur proper?

El document no pretén ser una altra cosa que "un marc europeu comú de referència" per als sistemes educatius i per a tots els professionals i institucions que intervenen en l'ensenyament, aprenentatge i certificació de llengües. Per primera vegada es disposa d'un instrument que ens proporciona unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengua, orientacions curriculars, exàmens, llibres de text, etc. a tot Europa, a la vegada que defineix els nivells de domini de la llengua que permeten mesurar el progrés dels aprenents en cada estadi de l'aprenentatge i durant tota la vida.

Ara ens queda una gran tasca de difusió i formació relacionada amb el Marc perquè tots els professionals del sector en vegin la utilitat i l'estreta vinculació que té amb l'objecte de la nostra tasca com a docents de llengua, sigui materna, oficial, ambiental o estrangera.

*Transcripció a càrrec de l'entrevistador,
Jacky Verrier Delahaie*